

Knowledge and Attitude of Students about Organ Donation and its Conditions in Ardabil University of Medical Sciences, 2022

Hamidzadeh Arbabi Y^{*1}, Eyoni Giglou L², Badakhshan H², Dana F²

1. Assistant Professor of Health education and health promotion, occupational health department, school of health, Ardabil University of Medical Sciences, Ardabil, Iran

2. Public health student, student research committee, Ardabil University of Medical Sciences, Ardabil, Iran

** Corresponding author.* Tel: +989144519668, E-mail: y.hamidzadeha@arums.ac.ir

Received: Nov 05, 2022

Accepted: Jun 27, 2023

ABSTRACT

Background & aim: Organ donation is one of the main advances in area of medical science in recent years, and encouraging the people to donate organs can help to institutionalize it in the society. This requires the awareness and positive attitude of the members of the society about it. The purpose of the study was to determine and compare the awareness and attitude of students of different faculties of Ardabil University of Medical Sciences towards organ donation and its conditions in 2022.

Methods: This research was a cross-sectional and descriptive study. The research population was all students of Ardabil University of Medical Sciences during the year of 2022. Three hundred and eighty-eight students were included. The data was collected randomly in several phases from the faculties. The data collection tool was a researcher-made questionnaire. The data were randomly assigned and stratified in several stages of the faculties. The data collected in SPSS-19 and were analyzed with the help of descriptive and analytical statistics tests (frequency and percentage, mean and standard deviation, Pearson correlation coefficient, etc.).

Results: The mean and standard deviation of total students' knowledge and attitude scores were 30.06 ± 6.88 and 66.56 ± 7.55 , respectively. In the level of knowledge, 51.5% of students had average knowledge and 48.5% of students had good knowledge about the conditions of organ donation. Also, the attitude of 47.7% of students towards the conditions of organ donation was average and the attitude of 52.3% of students about organ donation was good. Age ($p=0.03$), grade point average ($p<0.001$) and history of organ donation in family and friends ($p=0.04$) had a statistically significant correlation with the average scores of students' knowledge and attitude.

Conclusion: Considering the importance of knowledge and attitude in the preparation of students for organ donation, inclusion of organ donation and its conditions in the beginning of the lessons of all medical sciences, increasing the education of organ donation and its conditions in public media especially radio and television should be provided. It is necessary to make preparations for the completion of the organ donation form by students and hold educational workshops about organ donation and its conditions for professors, staff, and members of scientific associations and student research committee's members of medical science.

Keywords: Knowledge, Attitude, Organ Donation, Student

آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نسبت به اهدای عضو و شرایط آن در سال ۱۴۰۱

یوسف حمیدزاده اربابی^{۱*}، لیلا عیونی گیگلو^۲، هانیه بدخشان^۲، فاطمه دانا^۲

۱. استادیار آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، گروه بهداشت حرفه ای دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، اردبیل، ایران

۲. دانشجوی بهداشت عمومی، عضو کمیته تحقیقات دانشجویی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، اردبیل، ایران

* نویسنده مسئول. تلفن: 09144519668 ایمیل: y.hamidzadeha@ARUMS.AC.IR

چکیده

زمینه و هدف: اهدای عضو از مصادیق پیشرفت علوم پزشکی در سال‌های اخیر بوده و ترغیب افراد جامعه به اهدای عضو می‌تواند به نهادینه شدن آن در جامعه کمک کند، اما این امر مستلزم آن است که آگاهی و نگرش افراد جامعه در مورد آن فراهم شود. هدف مطالعه، تعیین آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نسبت به اهدای عضو و شرایط آن در سال ۱۴۰۱ بود.

روش کار: این پژوهش، یک مطالعه مقطعی از نوع توصیفی بود. جامعه پژوهش، کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در سال ۱۴۰۱ بود که از بین آنها تعداد ۳۸۸ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از بین دانشکده‌های مختلف انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بود. داده‌های جمع‌آوری شده در SPSS-19 با کمک آزمون‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (کای دو، تی و ضریب همبستگی پیرسون) تحلیل شدند.

یافته‌ها: میانگین نمرات آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل به ترتیب $30/06 \pm 6/88$ و $66/56 \pm 7/55$ بود. در سطح بندی نمرات، $51/5$ درصد دانشجویان، آگاهی متوسط و $48/5$ درصد آگاهی خوبی نسبت به شرایط اهدای عضو داشتند. همچنین، نگرش $47/7$ درصد دانشجویان نسبت به شرایط اهدای عضو در حد متوسط و $52/3$ درصد، خوب بود. متغیرهای سن ($p=0/03$)، معدل درسی ($p<0/001$) و سابقه اهدای عضو در خانواده و آشنایان ($p=0/04$) با میانگین نمرات آگاهی و نگرش دانشجویان، همبستگی آماری معناداری داشت.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش که حاکی از آگاهی و نگرش نه‌چندان خوب دانشجویان نسبت به مساله اهدای عضو بود به نظر می‌رسد گنجاندن مبحث اهدای عضو و شرایط آن در سرفصل دروس تمام رشته‌های علوم پزشکی و همچنین برگزاری کارگاه‌های آموزشی درباره اهدای عضو و شرایط آن برای اساتید، کارکنان، اعضای انجمن‌های علمی و کمیته‌های تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی ضرورت دارد.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، نگرش، اهدای عضو، دانشجو

دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۱۴ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۰۶

مقدمه

در زمان حیات وی و همچنین رضایت خانواده در زمان مرگ مغزی به خارج کردن اعضا و بافت‌ها از فرد مبتلا به مرگ مغزی و یا بخشیدن آن به یک فرد

اهدای عضو پس از مرگ مغزی نوعی کنش اجتماعی محسوب می‌شود که بر اساس تصمیم و رضایت فرد

نیازمند، تحقق می‌پذیرد (۱). پیشرفت علم و تکنولوژی در زمینه دانش پزشکی، امید به بهبود بسیاری از بیماری‌های ناشی از تخریب اعضا و مرگ مغزی را ایجاد کرده که پیوند عضو، اغلب بهترین یا تنها راه نجات این بیماران است (۲). لذا پیوند، درمان انتخابی بیماری‌های مزمن و مرحله پایانی است که کیفیت زندگی بهتری را برای فرد فراهم و بقاء عمر گیرنده پیوند را طولانی می‌کند (۳). در قوانین اسلامی، پیوند اعضا ممنوع نبوده و حتی قرآن کریم، اهمیت فوق‌العاده‌ای برای نجات انسان‌ها قائل شده است، بطوری که در سوره مبارکه مائده آیه ۲۳ به این موضوع اشاره شده است که هرگاه کسی باعث بقای نفس شود، باعث نجات همه انسان‌ها شده است (۴). همچنین مراجع تقلید با تعبیر گوناگون، پیوند اعضا از فرد مبتلا به مرگ مغزی را جایز می‌دانند اما با این وجود، با گذشت چندین سال از تصویب قانون پیوند اعضا در کشور، آنچنان که باید و شاید از این امر استقبال نشده است (۵). نرخ اهدای عضو به ازاء هر میلیون نفر از جمعیت بین کشورها متفاوت است. برای مثال، نرخ اهدای عضو در ترکیه ۷ نفر، کره جنوبی ۱۱/۴، سوئد ۲۰/۳، بریتانیا ۲۱/۲، ایالات متحده ۳۰/۷، پرتغال ۳۲/۶ و اسپانیا ۴۳/۶ به ازای هر یک میلیون نفر بوده است (۶). میزان اهدای عضو در ایران ۱/۷ در هر میلیون نفر است که بسیار کمتر از آمار کشورهای اروپایی و آمریکا است (۷). این در حالی است که هر روز با مواردی از مرگ مغزی مواجه می‌شویم که اعضاء بدن آنها می‌تواند نجاتبخش زندگی بیماران نیازمند باشد (۸). بعلاوه، بسیاری از مردم، نگرش مثبتی راجع به اهدای عضو ندارند که شاید علت آن جدید و ناشناخته بودن ابعاد این پدیده پیچیده حیات‌بخش باشد (۹). سالانه ۲۵ درصد بیماران نیازمند به عضو اهدایی به دلیل کمبود و یا نبود امکان پیوند، جان خود را از دست می‌دهند و نیاز به اهدای عضو طی دو دهه گذشته، ۲۰۰ درصد افزایش یافته است؛ این در حالی است که رضایت به اهدای عضو در

اهداکنندگان طی دو دهه گذشته در جهان همچنان پایین و ناکافی باقی مانده است (۱۰، ۱۱). از آنجا که دانشجویان علوم پزشکی نقش مهمی در مشاوره و حمایت بیماران برای اهدای عضو و شناسایی اهداکنندگان بالقوه در آینده دارند، دانش و انگیزه آنها برای اهداء عضو بسیار مهم است (۱۱) و به نظر می‌رسد آگاهی بالا و نگرش مطلوب دانشجویان نسبت به اهداء عضو، می‌تواند باعث افزایش میزان استقبال از اهداء عضو در سطح جامعه شود (۱۴-۱۲). با این حال، مطالعه رابرت^۱ و همکاران در کانادا نشان داد که دانشجویان با وجود نگرش مناسب، آگاهی کمی از اهدای عضو داشتند (۱۵). همچنین نتایج مطالعه‌ای در اردبیل نشان داد که بیش از ۷۰ درصد مردم، با اهدای عضو موافق هستند (۱۶). اگرچه ارزیابی نظرات عمومی، حمایت از اهداء عضو را نشان می‌دهد اما طبق نتایج مطالعه شهبازیان و همکاران، همچنان امتناع افراد و خانواده‌های آنان از دادن رضایت، بزرگترین مانع برای اهداء عضو می‌باشد (۱۷). فرهنگ‌سازی نامناسب، آگاهی ناکافی و نگرش نادرست افراد جامعه درباره تمایز مرگ مغزی با اغما نیز از موانع اصلی اهداء عضو در ایران ذکر شده است (۱۸). با توجه به اینکه مطالعه‌ای در رابطه با این موضوع در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام نگرفته، این مطالعه با هدف تعیین میزان آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در سال ۱۴۰۱ انجام شد.

روش کار

این پژوهش، یک مطالعه مقطعی از نوع توصیفی بود. جامعه پژوهش، کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی اردبیل طی سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود که از بین آنها بر اساس جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان^۲ (۱۹) برای جمعیت تقریبی ۲۰۰۰

^۱ Robert

^۲ Krejcie

نفری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل و با در نظر گرفتن ریزش احتمالی، تعداد ۴۰۰ نفر بعنوان حجم نمونه انتخاب شد. نمونه‌گیری با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انجام گرفت. ابتدا تعداد دانشجویان هر دانشکده به تفکیک رشته و تعداد هر ورودی مشخص شدند و آنگاه از هر ورودی ۲۰ تا ۳۰ درصد انتخاب گردید. داده‌ها به ترتیب از دانشکده‌های تابع دانشگاه جمع‌آوری گردید.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بود. با توجه به نبود پرسشنامه اختصاصی برای سنجش آگاهی و نگرش دانشجویان علوم پزشکی درباره اهداء عضو و شرایط آن، محققین با مبنا قراردادن پرسشنامه‌های موجود (۷، ۹، ۱۰، ۱۳ و ۱۵)، و با مشورت گرفتن از اساتید این حوزه، پرسشنامه‌ای را برای اندازه‌گیری آگاهی و نگرش دانشجویان درباره اهداء عضو، تهیه کردند. برای تامین روایی ابزار، پرسشنامه در اختیار ۲ نفر فوق تخصص نفرولوژی و پیوند و ۴ نفر از اساتید آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت قرار گرفت و نظرات اصلاحی آنها بر پرسشنامه اعمال گردید. پایایی آن نیز از طریق تکمیل پرسشنامه توسط ۱۵ نفر از دانشجویان در دو نوبت به فاصله یک هفته قبل از شروع مطالعه بدست آمد که با توجه به مقادیر بزرگتر از ۰/۷ ضرایب آلفای کرونباخ برای تک تک سوالات آگاهی و نگرش، قابلیت اعتماد آن در سطح خوب ارزیابی گردید (۰/۷۶ برای آگاهی و ۰/۷۸ برای نگرش). پرسشنامه حاضر از چهار بخش مقدمه، مشخصات دموگرافیک دانشجو، آگاهی و نگرش تشکیل شده بود. بخش آگاهی پرسشنامه، ۲۰ سوال و بخش نگرش آن ۱۷ سوال داشت. دامنه نمرات بخش آگاهی بین ۲ تا ۴۰ و بخش نگرش بین ۱ تا ۸۵ بود. به پاسخ صحیح هر سوال آگاهی، ۲ نمره و به پاسخ گزینه‌های «نمی‌دانم» و «مطمئن نیستم» نمره صفر تعلق گرفت. در بخش نگرش نیز نمره ۵ به گزینه کاملاً موافقم، نمره ۴ تا حدی موافقم، نمره ۳ نظری ندارم، نمره ۲ تا حدی مخالفم و نمره ۱ کاملاً

مخالفم تعلق گرفت. نمونه‌های پژوهشی از ۵ دانشکده بهداشت، پرستاری و مامایی، پزشکی و پیراپزشکی، داروسازی و دندانپزشکی و ۱۵ رشته پزشکی، داروسازی و دندانپزشکی در مقطع دکترای حرفه‌ای، تشریح، فیزیولوژی، بیوشیمی، میکروبیولوژی، فناوری اطلاعات سلامت، مهندسی بهداشت محیط، پرستاری مراقبت‌های ویژه، پرستاری داخلی-جراحی و پرستاری اورژانس در مقطع کارشناسی ارشد و بقیه در رشته‌های مقطع کارشناسی انتخاب شدند.

داده‌ها توسط دانشجویان مجری طرح با مراجعه حضوری به دانشکده‌ها و کلاس‌های مختلف گردآوری شد. روش کار بدین ترتیب بود که پرسشگر طبق برنامه از قبل تنظیم شده در محیط پژوهشی مستقر و ضمن معرفی خود، هدف از تکمیل پرسشنامه را به دانشجو بیان می‌کرد و به وی در زمینه محرمانه بودن اطلاعات دریافت شده اطمینان داده می‌شد. در صورت تمایل دانشجو به همکاری، پرسشنامه در اختیار او گذاشته می‌شد تا بصورت خودگزارشی پرسشنامه را تکمیل کند. بدین ترتیب، تکمیل پرسشنامه‌ها تا تعداد مورد نیاز در هر دانشکده ادامه یافت. داده‌ها از نظر آماری به صورت فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار توصیف شدند و برای بررسی ارتباط بین مشخصات دموگرافیک و آگاهی و نگرش درباره اهداء و شرایط آن از آزمون‌های تی مستقل و ضریب همبستگی پیرسون و کای اسکوئر استفاده گردید. سطح معنی‌داری آزمون‌ها کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

با توجه به اینکه تعداد ۱۲ مورد از پرسشنامه‌ها ناقص تکمیل شده بودند، لذا تجزیه و تحلیل آماری روی ۳۸۸ مورد انجام شد. نتایج نشان داد که میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه، $22/22 \pm 3/84$ سال بود. تعداد ۲۱۸ نفر (۵۶٪) از دانشجویان، مونث بودند. ۹۴ درصد در خانواده، فامیل و آشنایان، سابقه

جدول ۱. برخی مشخصات دموگرافیک دانشجویان شرکت کننده در

مطالعه		
متغیرها	گروه	تعداد (درصد)
سن (سال)	زیر ۲۰ سال	۱۴۷ (۳۷/۸۸)
	۲۱-۲۴ سال	۱۹۶ (۵۰/۵۲)
	۲۵ سال و بالاتر	۴۵ (۱۱/۶۰)
جنسیت	مؤنث	۲۱۸ (۵۶/۲)
	مذکر	۱۷۰ (۵۳/۸)
وضعیت تاهل	مجرد	۲۷۰ (۹۰/۴)
	متاهل	۱۸ (۹/۶)
معدل درسی	معدل الف	۱۷۲ (۴۴/۳۲)
	معدل ب	۱۶۶ (۴۲/۷۸)
	معدل ج	۴۱ (۱۰/۵۸)
	معدل د	۹ (۲/۳۲)
وضعیت بومی	بومی	۱۸۰ (۴۶/۳۹)
	غیر بومی	۱۳۰ (۳۳/۵۱)
	نامشخص	۷۸ (۲۰/۱۰)
تحصیلات پدر	پایین تر از دیپلم	۶۰ (۱۵/۴۷)
	بالتر از دیپلم	۹۴ (۲۴/۲۳)
	نامشخص	۲۳۴ (۶۰/۳۰)
تحصیلات مادر	پایین تر از دیپلم	۷۳ (۱۸/۸۱)
	بالتر از دیپلم	۹۵ (۲۴/۳۸)
	نامشخص	۲۲۰ (۵۶/۸۱)
منبع کسب اطلاعات	مدارس و دانشگاهها	۱۸ (۴/۶۴)
	کادر بهداشتی	۴۴ (۱۱/۳۴)
	فضای مجازی	۴۹ (۱۲/۶۳)
	پزشکان و پرستاران	۵۴ (۱۳/۹۲)
	خانواده و فامیل	۵۶ (۱۴/۴۳)
	صدا و سیما	۶۷ (۱۷/۲۷)
	دوستان و آشنایان	۸۶ (۲۲/۱۶)
	بله	۱۹ (۵/۶)
سابقه اهدای عضو در خانواده و آشنایان	خیر	۳۲۰ (۹۴/۴)
	نامشخص	۴۹ (۱۲/۶۲)
داشتن کارت اهدای عضو	خیر	۳۶۰ (۹۲/۷۸)
	بلی	۸ (۲/۰۶)
	نامشخص	۲۰ (۵/۱۶)

اهدای عضو را نداشتند و بیشترین منبع کسب آگاهی دانشجویان، دوستان عنوان شد (جدول ۱).

میانگین نمرات آگاهی دانشجویان مورد مطالعه نسبت به اهداء عضو و شرایط آن، 30.06 ± 6.88 بود. بالاترین میانگین نمره به ترتیب به دانشجویان رشته‌های مامایی (۳۴/۲۷)، هوشبری (۳۲/۵۵) و بهداشت حرفه‌ای (۳۲/۵) و کمترین نمره به دانشجویان رشته‌های رادیولوژی (۲۵/۸۹)، پزشکی (۲۶/۰۸) و فوریت‌های پزشکی (۲۶/۴۱) تعلق داشت. ارتباط آماری معناداری بین نوع رشته و سطح آگاهی مشاهده نشد (جدول ۲).

میانگین نمرات نگرش دانشجویان نسبت به اهداء عضو و شرایط آن 66.56 ± 7.55 محاسبه گردید. بر اساس یافته‌ها، بالاترین میانگین نمره متعلق به دانشجویان رشته‌های مامایی (۷۰/۸۳)، فناوری اطلاعات سلامت (۶۸/۲۴) و هوشبری (۶۵/۷۹) و کمترین نمره مربوط به دانشجویان رشته‌های بهداشت محیط (۵۶/۳۸)، بهداشت حرفه‌ای (۵۷/۵۲) و رادیولوژی (۶۱/۴۴) بود. ارتباط آماری معناداری بین میانگین نمر نگرش و نوع رشته مشاهده نشد (جدول ۳).

در سطح‌بندی وضعیت آگاهی دانشجویان، مشخص شد که ۱۹ نفر (۴/۹٪) از آنها آگاهی ضعیف، ۱۸۱ نفر (۴۶/۶٪) آگاهی متوسط، و ۱۸۸ نفر (۴۸/۵٪) آگاهی خوبی در مورد اهدای عضو و شرایط آن داشتند. در مورد نگرش نیز ۱۸۵ نفر (۴۷/۷٪) نگرش متوسط و ۲۰۳ نفر (۵۲/۳٪) نگرش خوبی را در این خصوص گزارش کردند (جدول ۴).

جدول ۲. میانگین نمرات آگاهی دانشجویان نسبت به اهداء عضو و شرایط آن به تفکیک رشته‌های تحصیلی

دانشکده	رشته	میانگین
بهداشت	بهداشت عمومی	۲۹/۳۲±۷/۲۳
	بهداشت حرفه ای	۳۲/۵±۵/۴۸
	بهداشت محیط	۳۱/۷۷±۵/۲۸
پرستاری و مامایی	پرستاری	۳۱/۰۳±۵/۲۵
	مامایی	۳۴/۲۷±۵/۵۶
	فوریت‌های پزشکی	۲۶/۴۱±۷/۴۴
	اتاق عمل	۲۷/۹۳±۶/۸۵
پزشکی و پیراپزشکی	هوشبری	۳۲/۵۵±۴/۸
	فناوری اطلاعات سلامت	۳۰/۴۶±۷/۰۲
	علوم آزمایشگاهی	۲۸/۱۶±۷/۷۱
	رادیولوژی	۲۵/۸۹±۷/۵۲
داروسازی	پزشکی	۲۶/۰۸±۸/۷۴
	داروسازی	۳۲/۱۲±۶/۲۲
	دندانپزشکی	۲۷/۱۲±۷/۱۲
	کارشناسی ارشد	۳۰/۳۵±۶/۱۶

جدول ۳. میانگین نمرات نگرش دانشجویان نسبت به اهداء عضو و شرایط آن به تفکیک رشته‌های تحصیلی

دانشکده	رشته	میانگین
بهداشت	بهداشت عمومی	۶۵/۷±۱۱/۷۲
	بهداشت حرفه ای	۵۷/۵±۱۳/۳۳
	بهداشت محیط	۵۶/۳۸±۱۰/۸۱
پرستاری و مامایی	پرستاری	۷۶/۷۰±۸/۴۴
	مامایی	۷۰/۸۳±۱۰/۴۷
	فوریت‌های پزشکی	۶۶/۵۹±۱۰/۳۳
	اتاق عمل	۶۵/۱۱±۱۲/۴۲
پزشکی و پیراپزشکی	هوشبری	۶۵/۷۹±۹/۵
	فناوری اطلاعات سلامت	۶۸/۲۴±۸/۵۶
	علوم آزمایشگاهی	۶۲/۰۳±۱۰/۳۴
	رادیولوژی	۶۱/۴۴±۸/۵۲
داروسازی	پزشکی	۶۲/۴۲±۱۲/۱۱
	داروسازی	۶۱/۳۱±۱۱/۵
	دندانپزشکی	۶۵/۴۴±۱۲/۳۷
	کارشناسی ارشد	۶۲/۵۹±۱۱/۸۵

جدول ۴. سطوح آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نسبت به اهدای عضو و شرایط آن در سال ۱۴۰۱

سطح آگاهی	تعداد	درصد	سطح نگرش	تعداد	درصد
ضعیف	۱۹	۴/۹	ضعیف	۰	۰
متوسط	۱۸۱	۴۶/۶	متوسط	۱۸۵	۴۷/۷
خوب	۱۸۸	۴۸/۵	خوب	۲۰۳	۵۲/۳
جمع	۳۸۸	۱۰۰	جمع	۳۸۸	۱۰۰

در خصوص ارتباط مشخصات دموگرافیک شرکت کنندگان با میزان آگاهی و نگرش آنها نتایج آزمون همبستگی پیرسون، ارتباط معناداری را بین سابقه اهدای عضو در خانواده و آشنایان و میزان آگاهی ($p=0/04$ و $r=0/129$) و نگرش ($p=0/001$ و $r=0/137$) نشان داد. همچنین، ارتباط بین متغیرهای سن و معدل درسی با میانگین نمرات آگاهی و نگرش دانشجویان از نظر آماری، معنادار مشاهده شد ($p<0/001$). بین سایر متغیرهای دموگرافیک با آگاهی و نگرش در مورد اهداء عضو و شرایط آن، همبستگی آماری معناداری دیده نشد.

بحث

تعیین میزان آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در مورد اهدای عضو و شرایط آن، هدف مطالعه حاضر بود. نتایج مطالعه حاضر نشان داد ۴۸/۲ درصد از دانشجویان، آگاهی خوبی نسبت به اهداء عضو و شرایط آن داشتند. این یافته با نتایج مطالعه ویجایالاکشمی^۱ و همکاران همسو می باشد، به طوری که در مطالعه آنها نیز حدود ۵۰ درصد افراد مورد مطالعه از آگاهی خوبی برخوردار بودند (۲۰). در حالی که نتایج مطالعه حاضر نسبت به یافته های دارلینتون^۲ و همکاران، مطلوبتر ارزیابی شد. در مطالعه دارلینتون و همکاران، نمره پائین آگاهی در بین همه ورودی های پزشکی، هشداردهنده عنوان شد (۳). در مطالعات رابرت و همکاران در کانادا و اکبلوت^۳ و همکاران در ترکیه نیز آگاهی دانشجویان پزشکی در مورد اهداء عضو پائین گزارش گردید (۲۱،۱۵). تفاوت نتایج مطالعه حاضر با مطالعات دیگر را می توان این گونه تفسیر نمود: بر حسب اینکه موضوع اهداء عضو تا چه حد در رسانه های همگانی، مراکز آموزشی و منابع درسی و خانواده ها مورد بحث و

مورد تاکید واقع گردیده آگاهی و نگرش افراد نسبت به آن نیز متفاوت خواهد بود. یعنی، احتمالاً اگر موضوع اهداء عضو در جامعه ای فراگیر و نهادینه شده باشد، آگاهی و نگرش نسبت به آن هم بهتر خواهد بود. بعلاوه، تجربه خانوادگی یا دوستان در مورد اهداء عضو نیز می تواند در میزان آگاهی افراد تاثیر داشته باشد. در نهایت اینکه موضوع اهدای عضو در ایران یک موضوع پزشکی جدید بوده و سابقه طولانی ندارد و هنوز در سرفصل های دروس دانشجویان گنجانده نشده و این امر احتمالاً در کمبود آگاهی دانشجویان مورد مطالعه دخالت داشته است.

همچنین، نتایج مطالعه حاضر نشان داد تقریباً ۴۸ درصد دانشجویان دارای نگرش متوسط و بیش از ۵۲ درصد از دانشجویان، نگرش خوبی نسبت به اهداء عضو و شرایط آن داشتند. نتایج بخش نگرش مطالعه حاضر با یافته های رابرت و همکاران در کانادا، و ریوس^۴ و همکاران در دانشجویان پزشکی اسپانیا مشابه بود (۲۲،۱۵). در مطالعه ریوس و همکاران، دانشجویان عموماً نگرش مناسبی نسبت به اهداء عضو داشتند و در مطالعه حاضر هم ۵۲/۳ درصد دانشجویان نگرش خوبی را نسبت به اهداء عضو و شرایط آن گزارش کردند (۲۲). اما نتایج مطالعه حاضر با یافته های مطالعات محبی و همکاران، کولاقری و همکاران و اتامانووک^۵ و همکاران همسو نبود (۲۳،۱۳). محبی و همکاران نشان دادند که وضعیت نگرش دانشجویان در خصوص اهدای عضو در حد متوسط قرار داشت (۱۳). در مطالعه اتامانووک و همکاران نیز عواملی مانند بی اعتمادی به سیستم، فقدان اطلاعات در مورد برنامه های اهداء عضو، درک ضعیف از مرگ مغزی، مفهوم تماس با گیرنده عضو، بحث در خانواده در مورد اهداء عضو و دلایل مذهبی باعث ایجاد نگرش منفی نسبت به اهدای عضو

^۴ Ríos

^۵ Atamañuk

^۱ Vijayalakshmi

^۲ Darlington

^۳ Akbulut

بیان شده بود (۲۴). لازم به توضیح است که در مطالعات مختلف، عوامل اجتماعی، اقتصادی، آموزشی، فرهنگی و مذهبی در نوع نگرش افراد، موثر شناخته شده‌اند (۲۳-۲۱).

در مطالعه حاضر، منبع اصلی کسب آگاهی، دوستان و آشنایان بودند که این یافت همسو با نتایج مطالعه کیگوسوز^۱ و همکاران است (۲۵)، در حالی که در مطالعه کولاقری و همکاران و اکبلوط و همکاران، منبع اصلی کسب اطلاعات درباره اهداء عضو، تلویزیون عنوان شد (۲۳، ۲۱). به نظر می‌رسد در ایران برای ترویج دانشجویان به اهداء عضو بایستی از افراد صاحب نفوذ مانند دوستان بیشتر استفاده شود، اما برای ترویج توده مردم به اهداء عضو، رسانه‌های همگانی و بخصوص سیمای ملی می‌تواند نقش تاثیر گذاری داشته باشد. نتایج مطالعه ما در خصوص داشتن کارت اهدای عضو، با نتایج مطالعه کیگاسوز و همکاران همسو نبود (۲۵). در مطالعه آنان ۸۱ درصد دانشجویان کارت اهداء عضو داشتند در حالی که در مطالعه حاضر، کمتر از ۱۰ درصد دارای کارت اهداء عضو بودند.

در مطالعه حاضر، بغیر از سن، معدل درسی و سابقه اهداء عضو در خانواده و دوستان بین بقیه متغیرهای دموگرافیک با آگاهی و نگرش، ارتباط آماری معنی‌داری بدست نیامد. در حالی که در مطالعه دارلینتون و همکاران نمره آگاهی و نگرش زنان بهتر از مردان دیده شد (۳). در تبیین این یافته می‌توان گفت احتمالاً نوع جمعیت و محیط پژوهشی، سابقه آشنایی قبلی با مفهوم اهداء عضو و عوامل فرهنگی- اجتماعی حاکم بر جامعه، همچنین سبک زندگی و ارتباطی دانشجویان می‌توانند در وضعیت آگاهی و نگرش دانشجویان نسبت راجع به اهداء عضو و شرایط آن تاثیر گذار باشند بطوری که دانشجویان اهل مطالعه و علاقمند به مباحث نوین پزشکی و همچنین دانشجویانی که تعامل خوبی با دوستان و شبکه‌های

اجتماعی دارند، احتمالاً از آگاهی و نگرش بهتری برخوردار می‌باشند. مهمترین محدودیت این مطالعه، نحوه جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه و بصورت خودگزارشی بود، لذا احتمال اینکه نتایج به دست آمده نشان‌دهنده میزان آگاهی و نگرش واقعی شرکت‌کنندگان نباشد، مطرح بوده و به همین دلیل نتایج این مطالعه بایستی با احتیاط تفسیر و بکار برده شود.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه در این مطالعه، آگاهی و نگرش دانشجویان علوم پزشکی نسبت به اهداء عضو و شرایط آن در حد متوسط ارزیابی گردید، گنجانیدن مبحث اهدای عضو و شرایط آن در سرفصل دروس تمام رشته‌های علوم پزشکی، افزایش برنامه‌های آموزشی در رسانه‌های همگانی بویژه صدا و سیما، فراهم کردن مقدمات تکمیل فرم اهدای عضو توسط دانشجویان در دانشگاه و برگزاری کارگاه‌های آموزشی درباره اهداء عضو و شرایط آن برای اساتید، کارکنان و اعضاء انجمن‌های علمی و اعضاء کمیته‌های تحقیقات دانشجویی علوم پزشکی ضروری به نظر می‌رسد.

تشکر و قدردانی

این طرح با کد اخلاقی IR.ARUMS.REC.1399.138 و با حمایت مالی کمیته تحقیقات دانشجویی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی اردبیل تصویب و اجرا گردید. بدینوسیله از اعضاء کمیته اخلاق دانشگاه و تحریریه کمیته تحقیقات دانشجویی دانشکده بهداشت و تمامی دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه، تشکر و قدردانی می‌شود.

¹ Kaygusuz

تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

References

- 1- Ghods AJ. Ethical issues and living unrelated donor kidney transplantation. *Iranian Journal of Kidney Diseases*. 2009;3(4):183-91.
- 2- Zare Shahabadi A, Shakian Z, Bonyad. Investigating socio-cultural factors affecting organ and tissue donation after brain death (Case study: Citizens of Yazd). *Contemporary Sociological Research Quarterly*. 2012;7(12):103-34 [Persian].
- 3- Darlington D, Shirly FA, Carbin J. Study of knowledge, attitude, and practice of organ donation among medical students in a tertiary care center in South India. *Cureus*. 2019;11(6):e4896.
- 4- Holy Qur'an. Surah Maeda.
- 5- Larijani B, Zahedi F, Taheri E. Ethical and legal aspects of organ transplantation in Iran. *Transplantation Proceedings*. 2004;36(5):1241-44.
- 6- Abbasi Z, Peyman A. Brain death and organ donation in Iran. *Medical Law Journal*. 2012;6(20):43-54 [Persian].
- 7- Azmandian J, Shokouhi M, Mirzaei M, Poorhoseini S. Study of education effect on nurses' knowledge and attitudes about organ donation at the time of brain death. *Iranian Journal of Critical Care Nursing*. 2013;6(1):11-20.
- 8- Arshad A, Benjamin A, Sharif A. Comparison of organ donation and transplantation rates between opt-out and opt-in systems. *Kidney International*. 2019;95(6):1453-60.
- 9- Manzari ZS, Mohammadi E, Heidari A. Factors influencing organ donation decisions by brain death patients' families: a qualitative study. *Payesh (Health Monitor)*. 2012;11(6):913-25.
- 10- Pouraghaei M, Tagizadieh M, Tagizadieh A, Moharamzadeh P, Esfahanian S, Shahsavari Nia K. Knowledge and attitude regarding organ donation among relatives of patients referred to the emergency department. *Emergency*. 2015;3(1):33-39.
- 11- Mehdizadeh AR, Fazelzadeh A. Life in death: an overview of solid organ transplant in Shiraz, Iran. *Experimental and Clinical Transplantation*. 2007;5(2):701-7.
- 12- Marván M L, Orihuela-Cortés F, & Río A Á D. General knowledge and attitudes toward organ donation in a sample of Mexican Medical and Nursing Students. *Revista Ciencias de la Salud*; 2020.18(2), 9-28.
- 13- Mohebi S, Mohammadi Zavareh M, Sharifirad Gh, Gharlipour Z, Heidari H. Knowledge and attitude about organ donation among students of Qom University of Medical Sciences: a cross-sectional study. *Iranian Journal of Forensic Medicine*. 2017;23(1):53-61 [Persian].
- 14- Vaishaly BK, Rathod H, Angadi K. Knowledge and attitude regarding organ donation among medical students. *BANTAO Journal*. 2016;14(1):34-40.
- 15- Robert Ph, Bégin F, Ménard-Castonguay S, Frenette A-J, Quiroz-Martinez H, Lamontagne F. Attitude and knowledge of medical students about organ donation—training needs identified from a Canadian survey. *BMC Medical Education*. 2021;21(1):1-7.
- 16- Amani F, Ghaffari Moghaddam M, Hossein Zadeh Sh, Farzaneh E, Valizadeh B. Attitude towards Ardabil's resident about organ transplantation in brain death. *Iranian Journal of Forensic Medicine*. 2015;21(1):7-12 [Persian].
- 17- Broumand B. Transplantation activities in Iran. *Experimental and Clinical Transplantation*. 2005;3(1):333-37.
- 18- Shahbazian H, Dibaei A, Barfi M. Public attitudes toward cadaveric organ donation: a survey in Ahwaz. *Urology Journal*. 2006;3(4):234-39.
- 19- Krejcie RV, Morgan DW. Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 1970;30(3):607-10.

- 20- Vijayalakshmi P, Sunitha TS, Gandhi S, Thimmaiah R, Bada Math S. Knowledge, attitude and behaviour of the general population towards organ donation: an Indian perspective. *National Medical Journal of India*. 2016;29(5):257-61.
- 21- Akbulut S, Demyati Kh, Toman I, Gaygili Z, Kaya S, Akpolat VR, et al. Medical students' knowledge, attitudes and awareness toward organ donation. *Transplant Immunology*. 2022;73:101634.
- 22- Ríos A, López-Navas A, López- López A, Gómez FJ, Iriarte J, Herruzo R, et al. A multicentre and stratified study of the attitude of medical students towards organ donation in Spain. *Ethnicity & Health*. 2019;24(4):443-61.
- 23- Kolagari, Sh, et al. Knowledge and attitude of Iranian medical university students about organ donation and transplantation: a cross-sectional study. *Ethiopian journal of health sciences*, 2022; 32(1): 127-136
- 24- Atamañuk AN, Ortiz Fragola JP, Giorgi M, Berreta J, Lapresa S, Ahuad-Guerrero A, et al. Medical students' attitude toward organ donation: understanding reasons for refusal in order to increase transplantation rates. *Transplantation Proceedings*. 2018;50(10): 2976-80.
- 25- Kaygusuz TO, Pırnccı E. Evaluation of the opinions and knowledge of medical school students on organ donation and transplantation. *The Turkish Journal of Gastroenterology*. 2021;32(9):790-800.